

Biblický základ

Genesis 11,1-9

Celá země byla jednotná v řeči i v činech. Když táhli na východ, našli v zemi Šineáru pláň a usadili se tam. Tu si řekli vespolek: „Nuže, nadělejme cihel a důkladně je vypalme.“ Cihly měli místo kamene a asfalt místo hlíny. Nato řekli: „Nuže, vybudujme si město a věž, jejíž vrchol bude v nebi. Tak si učiníme jméno a nebudeme rozptýleni po celé zemi.“ I sestoupil Hospodin, aby zhlédl město i věž, které synové lidští budovali. Hospodin totiž řekl: „Hle, jsou jeden lid a všichni mají jednu řeč. A toto je teprve začátek jejich díla. Pak nebudou chtít ustoupit od ničeho, co si usmyslí provést. Nuže, sestoupíme a zmateme jim tam řeč, aby si navzájem nerozuměli.“ I rozebral je Hospodin po celé zemi, takže upustili od budování města. Proto se jeho jméno nazývá Babel (to je Zmatek), že tam Hospodin zmátl řeč veškeré země a lid rozebral po celé zemi.

Skutky apoštolů 2,1-13

Když nastal den Letnic, byli všichni shromážděni na jednom místě. Náhle se strhl hukot z nebe, jako když se žene prudký víchř, a naplnil celý dům, kde byli. A ukázaly se jim jakoby ohnivé jazyky, rozdělily se a na každém z nich spočinul jeden; všichni byli naplněni Duchem svatým a začali ve vytržení mluvit jinými jazyky, jak jim Duch dával promlouvat. V Jeruzalémě byli zbožní židé ze všech národů na světě, a když se ozval ten zvuk, sešlo se jich mnoho a užasli, protože každý z nich je slyšel mluvit svou vlastní řečí. Byli ohromeni a divili se: „Což nejsou všichni, kteří tu mluví, z Galileje? Jak to, že je slyšíme každý ve své rodné řeči: Parthové, Médové a Elamité, obyvatelé Mezopotámie, Judeje a Kappadokie, Pontu a Asie, Frygie a Pamfylie, Egypta a krajů Libye u Kyrény a přistěhovalí Římané, židé i obrácení pohané, Kréťané i Arabové; všichni je slyšíme mluvit v našich jazycích o velikých skutečích Božích!“ Žasli a v rozpacích říkali jeden druhému: „Co to má znamenat?“ Ale jiní říkali s posměškem: „Jsou opilí!“

Kázání

Vypadá to jako ušlechtilá myšlenka. Abychom byli my lidé zajedno. Abychom byli jednotní v řeči i činech. Vypadá to jako dobrý nápad – spojit své síly a vybudovat něco velkolepého. Starodávňý příběh o stavbě věže, jejíž vrchol má být v nebi, popisuje nebezpečí právě takových ušlechtilých myšlenek a na první poslech dobrých nápadů. Vypráví doslova o tom, jak měli lidé jeden ret a jedna slova. To, co zní na první poslech jako ideál, je ale ve skutečnosti obraz děsivé totality, kdy je dovolen pouze jeden názor. Starodávňý příběh vypráví o stále přítomném nebezpečí - touhy po jednomyslné řeči.

Jak k takové jednotě slova dochází? Z dějin známe mnoho příkladů, kdy si taková na první pohled neškodná myšlenka lidské jednoty vyžádala mnoho obětí. Svědčit o tom můžou bohatě dějiny komunismu, fašismu, nacismu. Všechny totalitní režimy současnosti, i nedávné minulosti používají k ujednacení názorů nástroje propagandy. Z historie a bohužel i ze současnosti už přece víme, že abychom byli všichni zajedno, tak je třeba ty, kteří mluví vlastními rty, převychovat nebo zneškodnit. Naučit je ten jediný správný názor. Lidé jsou přece různí. Mají přirozeně různé zájmy, různé životní postoje. A tak si snad můžeme i do příběhu o stavbě věže domyslet začátek, jak k tomu vlastně došlo, že byli lidé jednotní v řeči i činech.

Na počátku všech totalitních ambicí stojí více či méně dobrá myšlenka – abychom se měli lépe, aby si byli lidé rovnější, aby byl svět spravedlivější. Doplnit si můžete další a další dobré nápady, každopádně výsledek je zoufalý. Příběh o babylónské věži to přesně zobrazuje: pokud totiž všichni lidé říkají totéž, už ani nemají důvod se navzájem poslouchat. Je to hrozná vize světa, kde sice každý mluví, ale nikdo nenaslouchá. Vize světa, ve kterém nakonec ustane veškerá komunikace, ve kterém nebudeme mít důvod poslouchat druhého, nebudeme mít motivaci ke snaze druhému porozumět. A co je možná nejhorší - jestliže všichni říkají totéž, hlas jednotlivce ztrácí význam. V jednohlase ztrácí význam, kolik nás vlastně je, a tak se stává i život jednotlivce bezvýznamným.

Z ušlechtilé myšlenky se nakonec stává noční můra.

Starozákonní příběh o jednotě rtu a činů - obzvlášť vyzdvihuje moment iluze lidské svrchovanosti, které se lidé snaží svým jednáním dosáhnout - věž kterou lidé z našeho příběhu budují, má mít vrchol, doslova hlavu, v nebi. Myslím, že za obrazem takového budování věže s vrcholem v nebi, - stojí myšlenka, že když se podaří lidem dosáhnout jednoty, už mají přece vystaráno. Už nepotřebují nic, co by je nějak z vrchu omezovalo. Nepotřebují žádného Boha, nepotřebují ctít zákony, protože jsou sami sobě Bohem. V takové myšlence se člověk se stává mírou věcí, nebo lépe řečeno mírou věcí se stává karikatura člověka bez vlastního názoru – která po tom všem zbyde.

Taková lidská svrchovanost je iluzí. V biblickém příběhu se trefně ukazuje, že pocit lidské autonomie je jenom výplodem choré mysli. V příběhu je to vyjádřeno nenápadným vtipem – a to takovým - že - lidé sice míří svojí stavbou hodně vysoko, ale Bůh je pořád o hodně výš, téměř v nedohlednu nad nimi. Bůh je nad nimi pořád tak vysoko, že musí sestoupit, aby vůbec viděl, co to tam ti lidé dole vlastně vyvádějí.

To je strašně důležitý moment celého příběhu - nejde ani tak o to, zda je lidská touha po bohorovnosti dobrou nebo špatnou cestou, jde v první řadě o to, že je to myšlenka iluzorní, neuskutečnitelná.

Bůh sestupuje k lidem, kteří jsou pořád daleko pod ním, a vrací jim dar různosti, dar svébytnosti. Vrací jednotlivci jeho jedinečnou hodnotu. Bůh mate jednolitému stádu jazyky a posílá je do všech koutů země, aby upustili od marné snahy po falešné jednotě.

To může někoho popudit. Proč Bůh mate lidem jazyky? Proč vlastně způsobuje, aby si nerozuměli? Zní to možná na první poslech hrozně – podobně jako nápad na lidskou jednotu zní lákavě, tak konstatování, že Bůh lidem vrátil jejich rozdílnost – zní na první poslech asociálně. Ale chápu to tak, že v tom není Boží záměr lidi poplést, spíš jim ukázat jejich přirozenost a rázně říct: „Tudy cesta nevede. I když jste si malovali, že to bude úžasné a osvobozující, vybudovat bránu do nebe, a zajistit si nezávislost na Bohu, není to možné. Jediné, čeho nakonec dosáhnete, je Babel – blábol. Zmatek.“

Myslím, že v tomto příběhu ukrytá velmi promyšlená moudrost, na kterou lidé znova a znova zapomínají – a to, že je žádoucí, aby nad lidmi stála vyšší moc. Aby nás spojovalo něco neuchopitelného, lidmi nemanipulovatelného – něco svrchovaně svobodného - něco jako Bůh. Jedině tak může být zachována jedinečnost života každého jednotlivce a zároveň může docházet ke vzájemnému porozumění.

Příklad takového fascinujícího, lidmi nevyrobitelného porozumění v různosti jsou právě Letnice, které dnes slavíme. Je to připomínka daru seslání Ducha Svatého. Mluví o něm příběh z počátku církve, který popisuje nikoli falešnou, ale skutečnou jednotu lidí. Říká, že bylo tehdy na jednom místě shromážděno mnoho lidí – různých národností, různých jazyků, různých názorů i životních postojů. A stáli pevně nohama na zemi, nikam nešplhali, aby se vyrovnali Bohu, a přesto, nebo možná právě proto dostali darem schopnost vzájemného porozumění.

Lidé prý tehdy najednou mluvily jazyky, kterými předtím nemluvily. Tím je myslím geniálně vyjádřena taková lidská zkušenost, kdy si lidé mohou porozumět navzdory kulturním odlišnostem. Mluvení jazyky – je pro mě zkušenost toho, že si lidé mohou porozumět navzdory tomu, že mají jiné kořeny. Může to být třeba zkušenost, kterou zažíváme, když se nám podaří soucítit s druhými, když se dokážeme bez nějakého dlouhého vysvětlování vžít do situace druhých. Je to třeba konkrétně v dnešní době zkušenost toho, že navzdory jazykové odlišnosti, rozumíme bolesti, kterou Ukrajinci kvůli válce prožívají. Rozumíme tomu, že potřebují podržet, pomoci. Zkušenost mluvení jazyků se dnes může projevit jako univerzálně srozumitelná úcta k životu a jednotný odpor k tomu, co život ničí.

Když „mluvíme jazyky“ – můžeme i s lidmi kulturně vzdálenými plakat, můžeme se společně radovat. A to vše bez toho, že bychom museli druhé k takovému porozumění převychovávat.

Tzv. „mluvení jazyky“ může mít v křesťanském prostředí i pokřivený obraz. Některé křesťanské sbory považují za projev přítomnosti Ducha Svatého, když účastníci bohoslužeb

znenadání vydávají nesrozumitelné zvuky. Ale co když je něco takového spíše jenom obyčejné blábolení? Blábol – *bábel* – návrat ke zmatku. Takové mluvení jazyky mi při čtení biblického základu ze skutků apoštolských vůbec nedává smysl. Vždyť lidé, o kterých mluví Skutky apoštolské, tenkrát během Letnic nemluvili nesrozumitelně. Naopak – mluvili řečí druhých – mluvili tak, že jim druzí porozuměli.

Nečekaně. Takové náhlé porozumění, které není výsledkem dlouhodobého lidského snažení, ale spíše je překvapivým darem – může budit rozpaky – zvláště u těch, kteří něco takového pozorují zpovzdálí. Jak upřímně dokládá biblické svědectví, kolemstojící vnímali dar ducha svatého jako projev opilosti.

Možná to nakonec není úplně špatný příměr k tomu, jak probíhá porozumění, které není lidským výtvorem. Může to být něco, jako když se lidé sejdou a trochu se napijí vína – kdy má každý takový ten pocit, že se mu najednou daří krásně formulovat myšlenky, a že ostatní poslouchají, co říká. A že je najednou pro druhé nesmírně zábavný a okouzluje. I takový obraz nám může pomoci přiblížit si, jaké to asi je, když se porozumění podaří jen tak.

Jde samozřejmě jenom o přirovnání, ve Skutcích apoštolských dál čteme, že bylo teprve devět hodin ráno, tak ti lidé nebyli skutečně opilí. Ale byli v takovém rozmaru a v takové radosti, že to tak mohlo působit.

Takové sjednocení v Duchu svatém se nedá popsat úplně přesně. Děje se neorganizovaně, děje se všude tam, kde lidi dobrovolně spojuje myšlenka, která je samotné přesahuje. Děje se tak ve vztazích, ve kterých neklademe sami sebe jako měřítko všeho. Děje se tak při setkáních s druhými, ve kterých nasloucháme jedni druhým a v lásce přijímáme své odlišnosti. Děje se tak všude tam, kde probíhají svobodné a kultivované dialogy.

Myslím, že na příběhu letnic je hodně důležité, že prvotní dar Ducha svatého byl dán skupině – aby v rozmanitosti svých nápadů – svých zájmů – svých různorodých kořenů – společně našli to, co může zastřešit i to nejrozmanitější společenství. Jak je psáno „Duch vane, kudy chce“¹ – a může být opravdovým požehnáním pro každou společnost. Jen je potřeba odolat pokušení tohoto svobodného Božího Ducha nahradit vlastním (vykonstruovaným) Duchem iluze o lidské svrchovanosti.

Amen

¹ Volně dle Jan 3,8